

Türkçenin Yol Ayrımları: Sevük ve Levend'in Dil Sorunsalına Yönelik Yaklaşımları

The Forks in the Road of Turkish: Approaches of Sevük and Levend to the Language Issue

Öz

Hasan CUŞA*

* Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Tunceli, Türkiye
hasencusa@gmail.com,
[ORCID: 0000-0002-1754-5205](https://orcid.org/0000-0002-1754-5205)
[ROR ID: ror.org/05v0p1f11](https://ror.org/05v0p1f11)

Gönderilme Tarihi / Received Date

30.12.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date

02.03.2025

Yayın Tarihi / Publication Date

21.03.2025

Atıf/Citation: Cuşa H., Türkçenin Yol Ayrımları:

Sevük ve Levend'in Dil Sorunsalına Yönelik Yaklaşımları

Dil ve Edebiyat Araştırmaları, 31, 215-232

doi.org/10.30767/diledeara.1610055

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme.

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review:

Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest:

The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support:

The author declared that this study has received no financial support

Dil ve Edebiyat Araştırmaları

Dergimizde yayımlanan makalelerin telif hakları dergimize ait olup CC-BY-NC-ND lisansına uygun olarak açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

Language and Literature Studies

The copyright of the articles published in our journal belongs to our journal and is published as open access in accordance with CC-BY-NC-ND licenses.

tded.org.tr | 2025

Cumhuriyet Dönemi, Türkçenin sadeleşmesi ve modernleşmesi yoluyla ulusal kimliğin inşasında önemli bir rol oynamıştır. İsmail Habib Sevük ve Ağâh Sırrı Levend, bu dönemde dil reformlarının teorik çerçevesini şekillendiren önemli isimlerdir. Sevük, dilin sadeleşmesini, halk ile aydınlar arasındaki iletişim kopukluğunu gidermek ve toplumsal uyumu sağlamak için bir araç olarak görürken Levend, reformun tarihsel ve kültürel temellere dayanarak dilin bilimsel ve entelektüel kimliğini güçlendirmesi gerektiğini savunmuştur.

Sevük'ün yaklaşımı, dilin toplumsal tabana hızla yayılmasını hedeflerken Levend'in radikal ve sistematik önerileri, Türkçenin akademik derinlik kazanmasını amaçlamaktadır. Bu iki farklı yol, dilin hem geniş halk kitlelerince benimsenmesi hem de entelektüel düzeyde gelişmesi için farklı stratejiler sunar. Bu çalışma, Sevük ve Levend'in görüşlerini sistematik bir biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Türkçenin ulusal kimliğin korunmasına ve küresel iletişim ihtiyaçlarına nasıl daha iyi cevap verebileceği konusunda bir perspektif sunmayı hedeflemektedir. Çalışmanın sonuç kısmı, iki düşünürün dil sorunsalına yönelik görüşlerini karşılaştırmakla birlikte her iki yaklaşımın güçlü ve zayıf yönlerini de ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dil Reformu, Modernleşme, Ulusal Kimlik, İsmail Habib Sevük, Ağâh Sırrı Levend.

Abstract

The Republican era marks a critical period in the construction of national identity through the simplification and modernization of the Turkish language. İsmail Habib Sevük and Ağâh Sırrı Levend are prominent figures who shaped the theoretical framework of language reforms during this period. While Sevük viewed language simplification as a means to bridge the communication gap between the intellectuals and the public, thereby ensuring social harmony, Levend emphasized that the reform should be rooted in historical and cultural foundations to strengthen the scientific and intellectual identity of the language.

Sevük's natural and evolutionary approach aimed to rapidly disseminate the language among the broader society, whereas Levend's radical and systematic proposals sought to enhance Turkish as an academic and intellectual medium. These two divergent paths offered distinct strategies for ensuring that the language would be embraced by the masses while also achieving intellectual sophistication. This study aims to explore how Turkish can better balance preserving national identity with addressing global communication needs. The conclusion section not only compares the perspectives of these two thinkers on the language issue but also evaluates the strengths and weaknesses of each approach.

Keywords: Language Reform, Modernization, National Identity, İsmail Habib Sevük, Ağâh Sırrı Levend.

Giriş

Dil, bir toplumun kimliğini oluşturan, kültürünü şekillendiren, toplumsal hafızayı aktaran ve ulusal geçmişi gelecek nesillere taşıyan önemli bir araçtır. Ulusal kimliğin inşasında dilin sadeleştirilmesi toplumsal, siyasi ve kültürel değişimlerle doğrudan bağlantılıdır. Türkçenin sadeleştirilmesi ve alfabe değişikliği gibi dilsel reformlar, yalnızca dilin yapısını değil aynı zamanda toplumsal belleği de dönüştürmeyi hedeflemiştir. Bu reformlar, dönemin entelektüel çevrelerinde çeşitli tartışmalara yol açmış ve dilin toplum üzerindeki etkisi üzerine farklı görüşlerin gelişmesine olanak sağlamıştır. Cumhuriyet dönemi dil reformlarına önemli katkılarda bulunan İsmail Habib Sevük ve Ağâh Sırrı Levend, dilin modernleşme sürecini yalnızca teorik bir düzeyde ele almakla kalmamış aynı zamanda bu sürecin toplumsal ve kültürel etkilerini de incelemişlerdir.

İsmail Habib Sevük (1892-1954), Türk diline ve edebiyatına önemli katkılar sunmuş; edebiyat tarihçiliği, eğitimcilik ve yazarlık kimlikleriyle dönemin düşünsel iklimine yön vermiş bir isimdir. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar olan edebî değişimleri ele aldığı *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi* adlı eseri, edebiyatın modernleşme dinamiklerini anlamada temel başvuru kaynakları arasında yer almaktadır. Sevük, bu eserinde sadece edebî eserleri değerlendirmekle kalmamış aynı zamanda dönemin sosyal ve kültürel koşulları bağlamında edebiyat tarihçiliğine eleştirel bir derinlik katmıştır. Eğitim ve yönetim alanındaki görevleri süresince, dil ve edebiyat bilincini aşıl原因an birçok önemli çalışmaya imza atmıştır. Bunlardan biri olan *Tuna'dan Batıya*, modernleşen Türkiye'nin Batı ile kurduğu kültürel ilişkileri seyahatname türünde ve edebî bir üslupla anlatmaktadır. Sevük'ün imzasını taşıyan bir diğer önemli eser *Dil Davası* ise 1948-1949 yıllarında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan on dokuz yazının derlenmesiyle oluşturulmuştur. Bu eser, dönemin dil meselelerine dair fikirlerin toplandığı bir çalışma olması bakımında önem taşımaktadır (Sağlam, 2009, s.6-7).

Ağâh Sırrı Levend (1894-1978) ise Türk edebiyatı ve kültüründe derin izler bırakmış çok yönlü bir yazardır. Eğitimi İstanbul Darülfünununda tamamladıktan sonra genç yaşta yazı hayatına atılmış ve eserlerini hem akademik çevrelerin hem de geniş bir okur kitlesinin anlayabileceği bir dille kaleme almıştır. Türk Dil Kurumunda çeşitli görevler üstlenmiş, aynı zamanda dönemin önemli dergilerinde yöneticilik yapmıştır. Levend'in önemli eserleri arasında *Divan Edebiyatı - Kelimeler ve Remizler*, *Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Şehrengizlerde İstanbul*, *Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi ve Ümmet Çağı Türk Edebiyatı* yer alır. Divan edebiyatına yönelik çalışmaları, bu edebiyatın imgelerini ve sembollerini derin bir kavrayışla ele almasıyla öne çıkar. *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları* adlı eserinde ise Türkçenin anlatım gücünü ve Arapça ile Farsça kökenli kelimelerin Türkçedeki yerini kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Türkçenin sadeleşme sürecine dair yaptığı bu ayrıntılı çalışma, dilin tarihî gelişimini ve sadeleşme çabalarını anlamak açısından önemli bir kaynak niteliği taşır (Polat, 2003, s.148-149).

Edebiyat tarihçiliği alanında öne çıkan bu iki yazar hakkında genel bir çerçeve çizdikten sonra dil konusundaki yaklaşımlarına dair yapılan akademik çalışmaları ele almak faydalı olacaktır. Türk edebiyatı ve kültür tarihçiliği sahasında önemli bir isim olan İsmail Habib Sevük, dil reformu üzerine ortaya koyduğu görüşleriyle tanınan bir yazardır.

Sevük'ün *Dil Davası* adlı eseri, Cumhuriyet dönemi dil tartışmalarına ışık tutan önemli bir kaynaktır. Bu eser, yazarın *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan "Dil Davasında Kat'i Karara Doğru" başlıklı yazılarından derlenmiş olup Türkçenin sadeleşmesi, harf inkılabı ve imla gibi dö-

nemin temel dil meselelerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Nezahat Özcan, doktora tezinde İsmail Habib Sevik'ün *Dil Davası* adlı eserini incelemiş ve yazarın dil reformuna ilişkin görüşlerini genel hatlarıyla değerlendirmiştir. Özcan, Sevik'ün yazılarındaki fikirleri iki farklı yaklaşımla ele almıştır. Bir yandan yazarın görüşlerini kısa ve öz cümlelerle özetlemiş, diğer yandan tartışılan temaları detaylandırarak açıklamıştır (1999, s. 308-313).

Zeki Gezer, "İsmail Habib Sevik'ün Hayatı ve Eserleri" başlıklı yüksek lisans tezinde Sevik'ün yaşamını ve eserlerini incelemiş, *Dil Davası* alt başlığında kitabın temel içeriklerini ve amaçlarını değerlendirmiştir (2000, s. 126-127). Mehtap Güven Çoban, söz konusu eseri "Türkçenin İstiklal Savaşı" olarak nitelendirerek kitabın bu bağlamdaki önemine dikkat çekmiştir (2018, s. 47). Oğuzhan Karaduman ise bu eserin, harf inkılabı ve imla gibi konuları derinlemesine ele aldığını ifade etmiştir (2021, s. 23). Bu çalışmalar, *Dil Davası* eserinin Cumhuriyet dönemi dil reformundaki yerini ortaya koysa da Sevik'ün dil meselelerine dair yaklaşımını tam anlamıyla yansıtmamaktadır. Bu durum, Sevik'ün dil konusundaki fikirlerinin daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Ağâh Sırrı Levend'in dil konusundaki görüşlerine yönelik yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde bu alanda herhangi bir tez çalışması bulunmadığı, ancak makale ve kitap düzeyinde akademik incelemelerin yapıldığı görülmektedir. Zuhâl Kargı Ölmez, "Ağâh Sırrı Levend'in Dilciliği ve Dilimize Bakışı" başlıklı makalesinde, Levend'i disiplinler arası çalışmaları bakımından çok yönlü bir araştırmacı olarak tanıtmaktadır. Ölmez, çalışmasında Levend'in Türk edebiyatına yaptığı katkıları ve eserlerinin yazılış amaçlarını ele alırken özellikle dilin sadeleştirilmesi ve geliştirilmesi konusundaki görüşlerinin, millî kimlik inşasında önemli bir rol üstlendiğini belirtmiştir (2000, s. 53-57).

Hatice Aynur, "Çok Yönlü ve Üretken Bir Cumhuriyet Aydını Ağâh Sırrı Levend: Hayatı ve Eserleri (26 Ocak 1894-28 Ekim 1978)" başlıklı çalışmasında Levend'in yaşamını ve eserlerini kronolojik bir şekilde sunmuştur. Aynur, Levend'in edebî kariyerindeki gelişmeleri aktarırken onun toplumsal açıdan örnek alınacak bir kişilik olduğunun altını çizmiştir. Makalesinde, Levend hakkında yayımlanan iki ana kaynağa¹ atıfta bulunan Aynur, özellikle İsmail Uluçugür'ün çalışmasından yararlandığını belirtmiştir. Ayrıca çalışmasını üç ana başlık altında düzenleyerek Levend'in kaleme aldığı kitaplar, makaleler ve hakkında yayımlanan diğer yazıları sistematik bir şekilde sıralamıştır (Aynur, 2000, s. 17-18). Bu düzenleme, Levend'in entelektüel üretimini kapsamlı bir biçimde incelemeye imkân tanımaktadır.

Bu makale, İsmail Habib Sevik ve Ağâh Sırrı Levend'in Türkçenin sadeleşmesi ve gelişimi üzerine ileri sürdükleri teorik yaklaşımlarını ele alacaktır. Çalışma, dönemin sosyo-kültürel koşulları dikkate alınarak her iki düşünürün dilin gelişimine katkılarını karşılaştırmalı bir bakış açısıyla değerlendirecektir. Ayrıca Sevik ve Levend'in dil sorununa yönelik görüşleri ayrıntılı bir şekilde incelenecek ve Cumhuriyet dönemi dil politikalarına dair farklı entelektüel eğilimler ile bu eğilimlerin yol açtığı ayrışmalar ortaya konacaktır.

Levend ve Sevik'e Göre Dilin Tanımı ve Toplumsal Rolü

Ağâh Sırrı Levend, dili insanla birlikte evrilen, dinamik bir varlık ve toplumsal varoluşun temel bileşenlerinden biri olarak tanımlar. Ona göre, bir toplumun kimliğini ve kültürel sürekliliğini muhafaza edebilmesi, dilin özgün niteliklerinin korunmasına bağlıdır. Bu bağlamda dilin

¹İbrahim Kutluk, (1963), *Ağâh Sırrı Levend, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: Kitap Yayınları. İsmail Uluçugür, (1982), *Ağâh Sırrı Levend*, Ankara: TDK Yayınları.

korunması ve yaşatılması, yalnızca bireysel bir sorumluluk değil aynı zamanda toplumsal bir görev olarak ele alınmalıdır (Levend, 1973, s.1-2). Ona göre dilin özgün yapısının korunabilmesi, ancak “dil bilinci”ne sahip olmakla mümkündür. Bu bilinçten yoksun bir toplum, diline gereken özeni göstermezse dil yabancı etkiler karşısında kendi özgünlüğünü ve kimliğini kaybedebilir. Bu nedenle dil bilincinin tüm topluma yayılması gerekir; yalnızca aydınlar değil her birey dilin korunmasına katkıda bulunmalıdır. Ancak bu şekilde dil toplumun ortak kimliğinin bir parçası olarak korunabilir ve yaşatılabilir. Ayrıca Levend, dilin toplumdaki bağımsız olmadığını, halkın ihtiyaçlarına göre uyum sağlayan bir varlık olduğunu ifade eder. Bu özelliği sayesinde dil, her zaman toplumun isteklerine yanıt veren bir potansiyele sahip olmakla birlikte kendini sürekli yenileyerek “canlı bir varlık” gibi gelişmeye devam eder (1973, s. 46)

Toplumların değişen yaşam biçimleri, dünya görüşleri ve kültürel zevkleri, dilin de bu dönüşüme ayak uydurmasını zorunlu kılar. Levend, dilin halkın kullanımına göre şekillendiğini belirterek “*Dil kuralları fizik yasaları gibi kalıcı değildir*” ifadesiyle, dilin toplumsal gereksinimlere göre dönüşüm geçirdiğini vurgular. Bu dönüşüm süreci, dilin içinde bulunduğu toplumsal ortama göre kendini yenilemesini kaçınılmaz hâle getirir. Levend, toplumun istek ve arzularına karşı dilin direnç göstermediğini açıklamak için halk tarafından benimsenen ve *galat* (yanlış) kabul edilen kelime ve ifadelerin zamanla kalıcı hâle geldiğini örnek gösterir (1973, s. 69). Bu durum, dilin toplumsal ihtiyaçlara uyum sağlama yeteneğini açıkça ortaya koyar.

Agâh Sırrı Levend, dilin toplum içindeki rolünü değerlendirirken onun iki farklı işlevi olabileceğini vurgular. Dil, bir yandan toplumsal hiyerarşiyi ve sınıf farklılıklarını güçlendiren ayrımcı bir araç olarak kullanılabilir. Öte yandan, dil toplumu birleştiren, dayanışmayı artıran ve bireyler arasında ortak bir bağ kuran birleştirici bir güç olabilir. Levend’e göre dilin bu iki yönlü işlevi, onun toplumsal yapı üzerindeki etkisini belirler ve dilin nasıl kullanıldığının toplumun genel yapısını ve ilişkilerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koyar.

Bu konuda Osmanlı toplumundaki “havas” (seçkinler) ve “avam” (halk) ayırımına dikkat çeken Levend, dilin tarih boyunca toplumsal statü farklarını derinleştirme ve bu farkları meşrulaştırma amacıyla kullanıldığını eleştirmektedir. Bu durum, dilin seçkin sınıfların değer ve çıkarlarını ön plana çıkaran bir yapıya büründürülmesiyle, toplumun geniş kesimlerinin ihtiyaç ve beklentilerinin göz ardı edilmesine yol açmıştır. Levend, bu tür bir kullanımın dilin kapsayıcı ve bütünleştirici işlevini zayıflatarak toplumsal uyumun önünde bir engel oluşturduğunu dile getirir. Bu konuda Levend, dilin toplumun tüm kesimlerini kuşatacak bir yapı hâline getirilmesi gerektiğini ifade eder. Ona göre dil, yalnızca belirli bir seçkin grubun güç ve etkisini artıran bir araç olmaktan çıkarılarak herkesin kolaylıkla erişebileceği ve toplumun ortak değerlerini yansıtabileceği bir iletişim aracı hâline dönüştürülmelidir (1973, s. 92-94). Levend’in bu yaklaşımı, dilin toplumsal eşitliği ve uyumu sağlamada merkezî bir rol üstlenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

İsmail Habib Sevük dilin tanımını ve toplumsal rolünü açıklarken bir milletin varlığı ve sürekliliği açısından dilin temel bir unsur olduğunu ileri sürer. Sevük’ün, “*Dil yalnızca ses ve söz değildir; dil, nesillerin birbirine aktardığı kopmaz bir yaşayıştır*” ifadesi, dilin bir toplumun tarihsel ve kültürel birikimin taşıyıcısı olduğunu ortaya koyar. Bu bakış açısına göre dil; tarih, coğrafya ve inanç gibi unsurlarla etkileşim içinde gelişerek toplumun temel yapısını oluşturur. Bu oluşum sürecini, dilin bir kimlik kazanma edimi olarak ele alan Sevük, dilin toplumsal konumunu belirlerken bu durumu “vatan” kavramıyla ilişkilendirir. Ona göre vatan, yalnızca bir coğrafi alan değil aynı zamanda milletin kültürel ve manevi değerlerinin toplamıdır. Dil, bu kültürel değerlerin

taşıyıcısı olmanın yanı sıra toplumsal aidiyeti ve ortak hafızayı da yansıtır. Sevik, dilin bu işlevi sayesinde bir milletin kimliğini hem şekillendirdiğini hem de bu kimliği gelecek kuşaklara aktardığını ifade eder. Sevik, dilin vatanla ilişkisine dair düşüncelerini bir adım daha ileri taşıyarak dilin vatandan daha kutsal olduğunu ileri sürer ve bu görüşünü “*Dilin vatandan daha mukaddes olduğunu anlamak için tarihlere bakmak yeter*” şeklinde dile getirir. Sevik, bu ifadeyle dilin milletlerin varlıklarını devam ettirebilmesi üzerindeki belirleyici rolüne dikkat çeker. Ona göre, tarih boyunca dilini koruyan milletler kimliklerini muhafaza ederek yeniden varlık gösterebilmiş; ancak dilini kaybeden milletler, tarih sahnesinden silinmiştir. Bu durum, dilin yalnızca bireysel değil aynı zamanda toplumsal ve tarihsel süreklilik açısından vazgeçilmez bir unsur olduğunu kanıtlar. Bunun yanı sıra Sevik, dil ile düşünce sistemi arasındaki ilişkiye toplumsal bağlamda dikkat çekerek “*Dile akıl öğretilmez; akıl ancak dilden ders alır*” ifadesini kullanır (1949, s. 115). Bu söz, düşüncenin ancak dil aracılığıyla şekillendiğini ve dilin bir düşünce aracı olarak işlev gördüğünü vurgular. Bu bağlamda, aklın öğrenme ve kavrama yetisi, dilin sunduğu imkânlarla doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla, dilin sınırları aynı zamanda düşüncenin de sınırlarını belirler.

Agâh Sırrı Levend'in Dile Dair Görüşleri

Türkçe: Çok Yönlü Bir Dil ve Kültür Taşıyıcısı

Agâh Sırrı Levend, Türkçenin bilim, sanat ve teknoloji gibi küresel disiplinlerde etkin bir iletişim aracı hâline gelmesi gerektiğini savunmakta ve bu doğrultuda dilin evrensel bir boyut kazanmasını öncelikli bir hedef olarak görmektedir. Ona göre modern toplumların hızla değişen ihtiyaçlarına yanıt verebilecek esnek ve dinamik bir dil yapısının inşa edilmesi, bu hedefe ulaşmanın temel koşuludur. Bununla birlikte Levend, dilin yalnızca işlevselliğini artırmanın yeterli olmadığını, aynı zamanda estetik değerlerini korumanın da son derece önemli olduğunu vurgular. Bu bağlamda Türkçenin ses uyumu, ince anlam farklılıklarını ifade edebilme yetkinliği ve estetik yapısıyla zengin bir dil kimliğine sahip olması gerektiğini ifade eder. Levend'e göre bu unsurların korunması ve geliştirilmesi, Türkçenin ulusal ve evrensel düzeyde güçlü bir kimlik kazanması açısından önemlidir.

Levend, Türkçenin ideal bir dil statüsüne erişebilmesi için sahip olması gereken niteliklerden söz eder. Dilin modern gereksinimlere uygun bir yapıya sahip olması, estetik ve anlam zenginliği sunması, ses uyumunu güçlendirmesi ve ifade gücünü sürekli geliştirmesi, Levend'in Türkçe ile ilgili ideallerini şekillendiren temel ölçütlerdir. Ona göre, bu özelliklerin bütüncül bir yaklaşımla geliştirilmesi, Türkçenin hem ulusal kimliğini korumasını hem de uluslararası düzeyde saygın bir dil hâline gelmesini sağlayacaktır.

Levend'e göre dil, yalnızca ulusal bir kimlik sembolü olmaktan öte bilimsel, sanatsal ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilecek bir kapasiteye sahip olmalıdır. Bu bağlamda, dil, yalnızca iletişim amacıyla kullanılan bir araç değil aynı zamanda çağın entelektüel birikimini taşıyabilen ve aktarabilen güçlü bir yapıya sahip olmalıdır. Levend, modern bir dilin durağan bir yapı olmadığını, aksine sürekli gelişen ve değişen bir organizma olarak her türlü kavramı karşılayabilecek bir esnekliğe sahip olması gerektiğini belirtir. Levend'in “*Çağdaş bir dil, bütün kavramları karşılayabilmelidir*” (1973, s.3) ifadesi, Türkçenin, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin karmaşık yapısına uyum sağlayan bir dil konumunda olması gerektiğine işaret etmektedir.

Türkçenin küresel bir boyut kazanması ve modern ihtiyaçlara uyum sağlaması kadar, estetik yapısını koruması da büyük önem taşır. Agâh Sırrı Levend, bir dilin “güzel” ya da “çirkin”

olarak değerlendirilmesinin genellikle kültürel ön yargılardan kaynaklandığını belirtir. Ona göre kelimeleri estetik bir ölçüye göre değerlendirmek yerine, dilin kendi ses düzenine ve yapısına odaklanmak daha doğru bir yaklaşımdır. Her dil, kendi ses sistemi içinde bir ahenk ve bütünlük taşır. Levend, Türkçeyi bu çerçevede ele alır ve Türkçenin ses yapısında yer alan sert ve yumuşak ünsüzlerin dengeli geçişinin dile ritmik bir düzen kazandırdığını ifade eder. Türkçe, yalnızca kelimelerde değil aynı zamanda cümle yapısında da bu ahengi sağlar. Sert ve yumuşak seslerin sıralı bir şekilde kullanılması, Türkçeyi monotonluktan uzaklaştırır ve akıcı bir dil yapısı oluşturur. Levend, bu özelliği şu sözlerle açıklar: “*Türk dili, heceler arasındaki ses uyumu ve sert-yumuşak kelimelerin ritmik geçişi sayesinde tekdüzeliği kırar ve sağlam bir cümle yapısı oluşturur*” (1973, s.28). Bu özellik, Türkçeyi diğer dillerden farklı kılan önemli bir estetik unsur olarak öne çıkar.

Türkçenin estetik özelliklerinin yanı sıra, zenginliği ve ifade gücü de dilin önemli yönlerini oluşturur. Agâh Sırrı Levend, Nevaî'nin Türk dilinin zenginliği hakkındaki görüşlerini benimseyerek, günümüz Türkçesindeki sanatsal ve fonetik gücü keşfetmeye ve geliştirmeye çalışmıştır. Türkçedeki kelime çeşitliliği, kafiye yapısındaki esneklik, sanatsal ifade olanakları ve dilin fonetik yapısındaki uyum, Türkçenin tarihsel süreç içinde kazandığı zenginliklerin temel göstergelelidir (1965a, s.193-194).

Levend, dildeki anlam derinliği ve duygusal çeşitliliği de ifade gücünün önemli bir parçası olarak görür. Ali şir Nevaî'nin Türkçe ve Farsça karşılaştırmalarına atfta bulunarak bir kavramın farklı biçimlerde ifade edilmesinin dilin gücünü artıracaklarını vurgular. Bu noktada Levend, Türkçede “*sessizce ağlamak, hıçkırarak ağlamak, hüngür hüngür ağlamak, sitemle ağlamak*” (1973, s. 30) gibi çeşitli ifadelerin dilin zenginliğini gösterdiğini belirtir. Nevaî'nin Türkçe üzerine yaptığı tespitler, Levend'in dilin zenginliğini daha da ileriye taşıyan çalışmalarında ilham kaynağı olmuştur.

Dilin Sadeleştirilmesi, Arınması, Korunması ve Geliştirilmesi

Türkçe, tarihsel süreçte pek çok medeniyetin etkisiyle şekillenmiş, köklü ve zengin bir dil olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak, Tanzimat Dönemi'nden itibaren yaşanan yoğun yabancılaşma süreci, dilin öz yapısında belirgin bir aşınmaya yol açmış; bu durum, toplumun farklı kesimleri arasında iletişimde ciddi kopukluklara neden olmuştur. Dilin bu türden bir dönüşüm geçirmesi, sadece bir iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda ulusal kimliğin taşıyıcısı ve toplumsal birlikteliğin temeli olan Türkçeyi tehdit eden bir meseleye dönüşmüştür. Bu bağlamda Cumhuriyet Dönemi'nde başlatılan dil reformu, yalnızca dilsel sorunlara çözüm üretmeyi değil aynı zamanda Türkçeyi ulusal kimliğin temel bir unsuru hâline getirmeyi amaçlayan kapsamlı bir dönüşüm hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Bu reform, dilin sadeleşmesi ve arındırılmasının yanı sıra bir milletin kültürel mirasını ve ulusal kimlik bilincini yeniden inşa etme sürecini de içermektedir.

Dil reformunun ideolojik, kültürel ve toplumsal boyutlarını anlamak açısından Agâh Sırrı Levend'in görüşleri önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Levend, Türkçenin sadeleştirilmesi ve arındırılmasını salt dilsel bir düzenleme ya da modernizasyon hareketi olarak değil aynı zamanda bağımsızlık mücadelesinin dilsel bir uzantısı ve kültürel bağımsızlığı sağlamanın temel koşulu olarak değerlendirmektedir. Kurtuluş Savaşı sonrasında şekillenen ulusal bilinç ve bağımsızlık arzusu, dilde sadeleşme ve arınma hareketlerini zorunlu bir tarihsel gerçeklik hâline getirmiştir.

Levend'in dile ilişkin temel yaklaşımlarından biri, sadeleşme ve arınma kavramları arasında yaptığı ayırmda yatmaktadır. Ona göre sadeleşme, dildeki yabancı unsurların çıkarılmasına

odaklanan yüzeysel bir değişimdir. Ancak arınma, dilin tarihsel ve kültürel köklerine yönelerek daha kapsamlı ve köklü bir dönüşüm sürecini temsil etmektedir. Bu bakımdan sadeleşme, yabancı kelimelerin dildeki varlığını azaltmayı hedeflerken arınma; dilin kendi özgün yapısına dönmesini, asıl kimliğine kavuşmasını amaçlar. Levend'e göre bir dilin öz benliğine ulaşabilmesi, sadeleşme sürecinin ötesine geçerek arınmayı gerektirir. Bu görüşünü “*Öz benliğine kavuşmayan dil, ne kadar işlenirse işlensin, toplumun malı olamaz*” (1973, s.3) ifadesiyle dile getirmektedir. Eğer bir dil bu özgün yapısını kaybeder veya aşırı derecede yabancılaşırsa toplum o dili benimsemesi ve sahiplenmesi zorlaşır. Bu durumda dil, yalnızca bir iletişim aracı olarak kalır; ulusal kimlik oluşturma ya da toplumsal aidiyet yaratma işlevini yerine getiremez. Bu bağlamda Levend, dilin öz benliğine kavuşabilmesi için toplumun kültürel değerleriyle uyumlu bir yapıya dönüştürülmesi gerektiğini savunur ve bunun ancak “arınma” ile mümkün olabileceğini öne sürer. Levend'in arınma anlayışı, dilin yabancı kelimelerden arındırılmasından daha fazlasını içerir. Levend'in “*-Devrim olmasaydı dil sadeleşirdi ama arınamazdı*” (1973, s.4) sözleri, sadeleşme ile arınma arasındaki bu temel farkı açıkça ortaya koymaktadır. Bu ifade sadeleşmenin zamanla doğal bir süreç olarak ortaya çıkacağını, arınmanın ise ancak bilinçli bir müdahale ile gerçekleşmesinin mümkün olduğunu vurgular.

Levend'in dile ilişkin temel yaklaşımlarından biri de uydurmacılık ile yaratıcılık arasındaki farkı ortaya koymasındır. Ona göre uydurmacılık, dilin kurallarını ve tarihsel yapısını göz ardı ederek rastgele kelime üretme çabasıdır. Buna karşın yaratıcılık, Türkçenin tarihsel köklerine ve dil bilimsel yapısına uygun biçimde bilinçli ve sistemli bir şekilde kelime türetmeyi ifade eder. Bu durumu, “*Ancak bu kez bulacağımız kelimeler, rasgele uydurulmuş değil, kurallar göz önünde tutularak, Türkçenin tarihî yapısına uygun kökler ve eklerle üretilmiş ve türetilmiş olacaktır. Bu, kötü anlamıyla ‘uydurma’ değil, bizim kullandığımız deyimle ‘yaratma’dır*” (Levend, 1965, s. 6) ifadeleriyle açıklamaktadır. Levend'in bu ayrımı, dilde yapılan yeniliklerin rastgele değil, planlı ve öngörülü bir çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Levend'in dilin tarihsel kimliğini koruma ve toplumsal ihtiyaçlara uyum sağlama konusundaki yaratıcılık vurgusu, Türkçenin gelişim sürecine ışık tutmaktadır. Ona göre kelime üretiminde sadece dilin kurallarına uygunluk yeterli değildir; aynı zamanda bu kelimelerin toplumun günlük yaşamında işlevsel ve kullanılabilir olması gereklidir. Bu bakımdan bilinçli ve sistematik bir şekilde üretilen kelimeler hem Türkçenin yapısal bütünlüğünü koruma hem de iletişimde kolaylık sağlama açısından önemli bir rol oynar. Levend'in bu yaklaşımı, dilin modernleşme sürecinde tarihsel köklere sadık kalınması ve toplumsal kabulün gözetilmesi gerektiği fikrini destekler. Dildeki modernleşme sürecine ilişkin bu bakış açısı, dilin başka dillerle etkileşimlerini ve bunların dilin yapısı üzerindeki etkilerini de dikkate almayı gerektirir. Levend, dilin başka dillerle etkileşimlerini doğal bir süreç olarak kabul eder. Ancak, bu etkileşimlerin ulusal kimlik üzerinde yaratabileceği etkiler konusunda dikkatli olunması gerektiğinin altını çizer. İslamiyet'in kabulüyle Türkçeye giren Arapça ve Farsça kelimeler, toplumun dinî ve kültürel ihtiyaçları doğrultusunda dile uyum sağlarken Batı dillerinden gelen kelimeler ise Türkçenin kültürel birikimini zayıflatma riski taşımaktadır. Bu nedenle Levend, yabancı kelimelerin kullanımını yalnızca teknik ve bilimsel terimlerle sınırlı tutmayı savunur ve bunun dışındaki alanlarda Türkçe karşılıkların geliştirilmesinin dilin kimliğini koruma açısından önemli bir zorunluluk olduğunu ifade eder (1973, s.10-14).

Levend'in dilin doğru kullanımına dair yaklaşımı, aynı zamanda kültürel değerlerin korunması ve aktarılmasında da önemli bir yer tutar. Nitekim dilin yanlış ve özensiz kullanımı, toplumsal ha-

fızanın ve kültürel birikimin doğru şekilde gelecek nesillere aktarılmasını engeller. Deyimler, atasözleri ve diğeri dilsel unsurlar, toplumların tarihî bağlarını yansıtan temel öğeler olup bu yapıların doğru bir biçimde korunması ve aktarılması gereklidir. Levend, akademik ve resmî kurumların bu süreçteki rolüne dikkat çekerken sanatçılar, yazarlar ve entelektüellerin de bu çabalara öncülük etmeleri gerektiğini belirtir (1973, s.53-57).

Dilin korunmasının yanı sıra geliştirilmesinin de sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşıdığını vurgulayan Levend, Türkçenin tarihsel süreçte farklı kültürel etkilerle karşı karşıya kaldığını ve bu etkilerin zaman zaman dilin özgün yapısını bozarak yabancı unsurların hâkimiyetine yol açtığını ifade eder. Ona göre, Türkçede her kavram için uygun bir karşılık bulunabilir; ancak bu karşılıkları oluşturmak yoğun çaba ve derinlemesine bir araştırma gerektirir. Levend, Türkçenin kültürel kimliğini koruyabilmesi için yerli unsurların öncelikli hâle getirilmesi gerektiğini savunur ve dilin zenginleşmesinin yalnızca bu yerli unsurların geliştirilmesiyle mümkün olabileceğini belirtir. Ayrıca, dilin geliştirilmesi sürecinde dil bilgisinin rolünü de tartışır. “*Dilbilgisi, dile hizmet eder; dil, dilbilgisine değil*” ifadesiyle dil bilgisinin, dilin doğal akışını izleyen bir rehber olarak işlev görmesi gerektiğini vurgular. (1973, s.95-100). Başka bir deyişle Levend, dil bilgisi kullarının dilin gelişimini kısıtlamak yerine yeni kelimelerin ve ifadelerin ortaya çıkmasına olanak tanıyacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtir.

Levend, Türkçenin zenginleştirilmesi sürecinde dilin öz kaynaklarından beslenmesinin önemi-ne dikkat çeker. Bunun bir sonucu olarak Türkçenin tarihî zenginlikleri, mevcut kelime hazinesi ve lehçelerinin etkin bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Osmanlı dönemi boyunca Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin gereksiz yoğunlukta kullanılmasını eleştiren Levend, bu tür unsurların Türkçenin anlaşılabilirliğini ve doğal yapısını olumsuz yönde etkilediğini belirtir. Ona göre, bir dilin yapısına uyumsuz yabancı unsurlar, dilin ritmik yapısını ve işlevselliğini bozabilir; ancak ifade gücünü ve kavramsal derinliği artırdığı ölçüde bu unsurlar kabul edilebilir. Bununla birlikte Levend, dilin uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından Türkçede kullanılan yabancı unsurların yerine dilin yapısına uygun özgün karşılıkların üretilmesi ve bu karşılıkların yaygınlaştırılması gerektiğini ileri sürer (1973, s. 106-112).

Öz Türkçe Hareketi: Türkçenin Özgürlük Manifestosu

Cumhuriyet’in ilanından sonra ivme kazanan dil tartışmaları, Türkiye’nin toplumsal dönüşüm sürecinde dilin sadeleşmesi ve yabancı unsurlardan arındırılması yönündeki çeşitli fikir akımlarının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda dilin sadece bir iletişim aracı olarak değil aynı zamanda ulusal kimliğin inşasında temel bir unsur olarak değerlendirilmesi, dönemin dil politikalarının ana eksenlerinden birini oluşturmuştur. Özellikle öz Türkçecilik hareketi, halkın anlayabileceği yalın bir dil oluşturmayı amaçlamış ve bu doğrultuda köklü değişiklikler önerilmiştir. Bu hareketin önemli savunucularından biri olan Tunalı Hilmi, Türkçede millî bir kimlik inşa edilmesi gerektiğini vurgulayarak yabancı kökenli kelimelerin dildeki hâkimiyetine karşı çıkmıştır. Ona göre, Türkçenin özüne dönmesi, sadece dilin yapısal dönüşümünü değil aynı zamanda ulusal bilincin güçlenmesini de beraberinde getirecektir. Bu çerçevede, Hilmi, devletin resmî yazışmalarında ve resmî yayın organlarında öz Türkçenin zorunlu kılınmasını önermiş; dilin halk ile devlet arasındaki iletişimi güçlendiren bir araç olarak kullanılmasını savunmuştur. Önerileri arasında, bir Türkçe komisyonu kurularak terimlerin sistematik bir şekilde Türkçeleştirilmesi, eğitim dili ile medya dilinin sadeleştirilmesi ve böylece geniş halk kesimlerine hitap eden bir dil politikasının oluşturulması yer almaktadır. Ancak, dönemin siyasal ve toplumsal koşulları, Hilmi’nin savun-

duğu dil reformlarının kurumsal ve yaygın bir şekilde uygulanmasını sınırlamış, önerileri büyük ölçüde bireysel çabalar düzeyinde kalmıştır. Özellikle bürokratik yapıdaki muhafazakâr eğilimler ve köklü Osmanlıca geleneği, radikal bir dil dönüşümünü sekteye uğratmış, dolayısıyla Hilmi'nin fikirleri geniş çaplı bir pratiğe dönüşmemiştir. Bununla birlikte onun öz Türkçecilik anlayışı ve önerileri, ilerleyen yıllarda Dil reformu sürecinde yankı bulmuş ve Türkiye'nin dil politikalarının şekillenmesinde dolaylı da olsa etkili olmuştur (Levend, 1960, s. 391).

Cumhuriyet dönemi dil politikaları bağlamında ele alınan öz Türkçecilik hareketi, Levend'in değerlendirmelerine göre, Türkçenin tarihsel ve kültürel kökleriyle uyum içinde gelişmesini amaçlayan bir yönelim olarak şekillenmiştir. Bu hareket, yalnızca dilin yabancı unsurlardan arındırılmasını değil aynı zamanda onun ifade gücünü artırmayı, düşünsel ve estetik olanaklarını genişletmeyi hedeflemektedir. Levend, öz Türkçeciliğin köklü bir kültürel süreklilik anlayışıyla ele alınması gerektiğini vurgular, bu yaklaşımın dilin işlevselliğini artırıcı bir süreç olarak değerlendirir. Levend, öz Türkçecilik ile tasfiyecilik arasındaki farkları ayrıntılı biçimde ele alır ve bu iki yaklaşımın dil üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak inceler. Ona göre öz Türkçecilik, dilin tarihsel sürekliliğinin korunmasını ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda sadeleşmesini öngören bir anlayıştır. Tasfiyecilik ise yabancı kökenli unsurların köklü ve hızlı bir biçimde dilden çıkarılmasını amaçlayan daha radikal bir tutumdur. Levend, tasfiyeciliğin böylesine sert bir müdahale içermesinin, dilin doğal dönüşüm sürecini sekteye uğratabileceğini ve onun tarihsel derinliğini zayıflatabileceğini ileri sürer. Zira, bir dilin gücü yalnızca sözcük dağarcığının genişliğiyle değil aynı zamanda zaman içinde kazandığı anlatım olanaklarıyla ölçülmelidir. Bu noktada Levend, dilin gelişiminde zorlayıcı ve yapay müdahalelerden kaçınılması gerektiğini vurgular. Ona göre dil, toplumsal ihtiyaçlara ve kullanım alışkanlıklarına bağlı olarak doğal bir dönüşüm sürecine tabi tutulmalıdır. Öz Türkçecilik, bu çerçevede dilin tarihsel kimliğini koruyarak gelişmesini destekleyen, sürdürülebilir ve uygulanabilir bir model olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan tasfiyeci yaklaşımın kısa vadede etkili olabilecek köklü değişimler getirmesine rağmen uzun vadede dilin doğal işleyişine zarar verebileceği uyarısında bulunur. Dolayısıyla, Levend'e göre öz Türkçecilik, yalnızca kelime düzeyinde bir sadeleşme değil aynı zamanda dilin kültürel sürekliliğini ve düşünsel kapasitesini koruyarak dönüşümünü sağlama çabasıdır (Levend, 1973, s. 36-39).

Levend'e göre öz Türkçecilik, sadece bir dil sadeleştirme hareketi değil aynı zamanda Türkçenin bağımsızlığına ve kültürel özgünlüğüne yönelik bir direnç ve bilinç inşasıdır. Ona göre, yabancı kökenli kelimelerin aşırı kullanımı, yalnızca dilin yapısal bütünlüğünü bozmakla kalmaz, aynı zamanda bir toplumun düşünme biçimini ve kimliğini de şekillendirerek onu köklerinden uzaklaştırır. Bu bağlamda, öz Türkçe hareketi, dilin kendi doğal gelişim çizgisini izleyerek yabancı etkilerden arındırılması ve kültürel sürekliliğinin sağlanması olarak değerlendirilmelidir. Ancak Levend, öz Türkçeciliğin yalnızca kelime bazında bir arınma olmadığını, dilin toplumla kurduğu bağın güçlendirilmesi gerektiğini savunur. Dilin sadece halk tarafından kolayca anlaşılır hâle getirilmesiyle yetinilemeyeceğini vurgular; çünkü ona göre dil, bir topluluğun ortak bilincini ve aidiyet hissini pekiştiren en temel unsurdur. Bu nedenle öz Türkçe hareketi, yalnızca dil reformu düzeyinde değil kültürel ve entelektüel bir bağımsızlık meselesi olarak da ele alınmalıdır. Levend, öz Türkçe hareketine karşı çıkanları, dilin eski yapısını muhafaza etmeye çalışan muhafazakâr bir eğilim içinde olmakla eleştirir. Ona göre, dilin tarihsel yapısını katı bir biçimde koruma çabası, doğal değişim sürecini sekteye uğratarak onun işlevselliğini kaybetmesine neden olabilir. Böyle bir durumda dil, halktan uzaklaşır ve toplum içinde düşünsel durağanlığa yol açan bir unsur hâline gelir. Oysa dil, durağan değil dinamik bir yapıdır; değişir, gelişir ve toplumsal ihtiyaçlara göre bi-

çimlenir. Bu çerçevede Levend, öz Türkçeciliği, dilin organik gelişimini destekleyen bir yönelim olarak görür. Türkçenin yabancı etkilerden kurtulmasının, yalnızca dilin kendisi için değil aynı zamanda toplumun kültürel bağımsızlığı açısından da büyük bir gereklilik olduğunu savunur. Ona göre, dilde gerçekleşen dönüşüm, bir reformdan ibaret değildir; bu süreç, aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir bilinç sıçraması, bir kimlik inşası ve modernleşme hamlesi olarak da okunmalıdır (Levend, 1973, s. 63-76).

Dilin Doğal ve Yapay Seleksiyonu: Türkçenin Hayatta Tutunma ve Uyum Sağlama Süreci

Agâh Sırrı Levend, dilin durağan ve değişmez bir yapı olmadığı, aksine toplumsal dönüşümlerle birlikte evrilen dinamik bir organizma olduğu görüşünü savunur. Ona göre toplumdaki değişimler yalnızca dilin kelime hazinesini değil deyim ve dil bilgisi yapısını da dönüştürerek dilin yeni kullanım biçimlerine uyum sağlamasını zorunlu kılar. Toplumların değişen değerleri, yaşam pratikleri ve kültürel eğilimleri, dilin bu yeniliklere uyum sağlamasını kaçınılmaz hâle getirir. Levend, dilin yalnızca belirli kurallara sıkı sıkıya bağlı, statik bir yapı olarak değerlendirilemeyeceğini, bilakis, halkın günlük kullanım pratikleriyle biçimlenen ve toplumsal gereksinimlere göre esneklik kazanan bir sistem olduğunu ileri sürer. Bu esneklik, dilin kendini yenileyebilme ve değişen toplumsal koşullara uyum sağlayabilme kapasitesinin temel dayanağıdır. Ona göre dilin gelişimi, belirli bir otoritenin belirlediği kurallardan çok, toplumun iç dinamikleri tarafından belirlenen organik bir süreçtir. Levend, dilin bu uyum yeteneğini vurgulayarak halkın benimseyip yaygın olarak kullandığı kelimelerin ve ifadelerin, başlangıçta geleneksel dil kurallarına aykırı gibi görünse de, zamanla yerleşiklik kazanarak dilin ayrılmaz bir parçası hâline gelebileceğini belirtir. Bu durum, dilin yalnızca bir iletişim aracı olmanın ötesinde toplumun zihin dünyasını ve kültürel kimliğini yansıtan kolektif bir yapı olarak görülmesi gerektiğini ortaya koyar. Dolayısıyla Levend'e göre dilin değişim ve dönüşüm süreci, onun canlı ve toplumla bütünleşmiş bir organizma olduğunu açıkça göstermektedir (1973, s. 69).

Agâh Sırrı Levend'e göre dil, durağan ve değişmez bir yapı olmaktan öte toplumsal, ekonomik ve kültürel dinamiklerle şekillenen, sürekli dönüşüme uğrayan canlı bir sistemdir. Bu perspektiften bakıldığında, dilin gelişimi biyolojideki doğal seleksiyon mekanizması ile büyük ölçüde benzerlik gösterir. Toplumun iletişim pratiklerinde en işlevsel olan dil unsurları korunarak kalıcılık kazanırken, işlevselliğini yitiren yapılar zamanla unutulmaya yüz tutar. Bu bağlamda, dilin dönüşümünü belirleyen temel unsur akademik otoriteler veya resmî kurumlar değil, halkın dil kullanımındaki eğilimleridir. Ancak Levend, dilin yalnızca kendiliğinden evrilen bir sistem olmadığını, aynı zamanda bilinçli müdahalelerle de yönlendirilebileceğini vurgular. Bu noktada, biyolojide yapay seleksiyon olarak tanımlanan ve belirli özelliklerin insan eliyle seçilip geliştirilmesi sürecine benzer bir mekanizmanın devreye girdiği görülmektedir. Dil bağlamında bu süreç, akademisyenler, entelektüeller ve resmî otoriteler tarafından yürütülen bilinçli dil reformları aracılığıyla gerçekleşir.

Tarihsel sürece bakıldığında, bir dilin gelişiminde doğal seleksiyon kadar yapay seleksiyonun da belirleyici olduğu gözlemlenmektedir. Yazı sistemlerinin standartlaştırılması, ulusal dillerin inşası ve belirli dil politikalarının benimsetilmesi, yapay seleksiyonun dil üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Bu noktada kritik soru, geçmişte dil üzerinde yapılan bilinçli müdahalelerin zamanla doğal süreçler olarak algılanıp algılanmadığıdır. Bir başka deyişle, bugün "doğal" olarak kabul edilen dil unsurlarının bir kısmı, aslında belirli dönemlerde bilinçli müdahaleler sonucu şekillenmiş olabilir mi? Eğer bu sav doğrudursa, günümüzde gerçekleştirilen dil reformları ve müdahaleler de zamanla halk tarafından içselleştirilerek doğal bir sürecin parçası hâline gelebilir mi?

Levend'in yaklaşımı, dilin hem doğal dinamiklerle hem de bilinçli yönlendirmelerle dönüştürülebilirliğini ortaya koyarken bu müdahalelerin başarısının halkın dil pratikleriyle ne derece uyumlu olduğuna bağlı olduğunu vurgular. Tarihsel süreçte dil reformlarının kalıcılığı, bu reformların toplumsal kabul görmesine ve halkın gündelik kullanımında yer edinmesine bağlı olmuştur. Dolayısıyla, bir müdahalenin yapay olarak kalıp kalmayacağı, onun toplumsal işlevselliği ve gündelik kullanım pratiklerine ne derece uyum sağladığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, dilin gelişiminde doğal ve yapay süreçler arasında kesin bir ayırım yapmanın mümkün olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir.

İsmail Habib Sevik'in Dil Hakkındaki Görüşleri

Sadeleşmenin Dönüştürücü Etkisi: Türkçede Ulusal Kimlik Arayışı

İsmail Habib Sevik'in Türkçe üzerine değerlendirmeleri, dilin tarihsel gelişimi ve yapısal özellikleri bağlamında ele alındığında onun dili sadece bir iletişim aracı olarak değil aynı zamanda bir düşünme ve kültürel aktarım aracı olarak konumlandığı görülmektedir. Sevik'e göre Türkçenin gücü, iki temel unsura dayanır: dil bilimsel yapı ve kelime hazinesi. Bu iki unsur, bir yandan dilin tarihsel süreçte kazandığı esneklik ve ifade gücünü pekiştirirken diğer yandan dilin gelişim alanlarını belirlemede de önemli bir rol oynar.

İsmail Habib Sevik'in Türkçe üzerine yaptığı değerlendirmeler, dilin yapısal özellikleri ile ifade gücü arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Türkçenin eklemeli bir dil olması, kelimelere ekler eklenerek yeni anlamlar türetilmesine olanak tanır. Bu yapı, dilin esnekliğini artırarak soyut ve karmaşık düşüncelerin açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmesini sağlar. Sevik, Türkçenin bu sistematik yapısını şu sözlerle betimler: *"Sanki dünyanın dört bucağından bütün dil âlimleri bir araya toplanmış, tasrifleri, kaideleri gayet kolay, istisnası olmayan, mantığı kuvvetli bir dil yapalım demişler. İşte Türkçe böyle bir dilmiş."* Bu değerlendirme, Türkçenin kurallı ve sistematik yapısını vurgularken dilin mantıksal tutarlılığını da ön plana çıkarır. Ancak Sevik, Türkçenin kelime hazinesi bakımından Batı dilleriyle karşılaştırıldığında belirli eksiklikler taşıdığını ileri sürer. Özellikle bilim, sanat ve felsefe gibi alanlarda yeterince gelişmiş bir terminolojinin bulunmaması, Türkçenin kavramsal derinlik oluşturma ve soyut düşünceyi ifade etme yetisini kısıtlamaktadır. Modern bir dilin gücü, yalnızca dil bilgisinin sağlamlığıyla değil aynı zamanda kelime hazinesinin genişliğiyle de ölçülmektedir. Batı dillerinin zengin kelime hazinesi, onların soyut kavramları ifade etme kapasitesini artırarak düşünsel üretimi desteklemektedir. Sevik'e göre Türkçenin bu alandaki sınırlılıkları, çağdaş dünyada bilimsel ve entelektüel üretimin bir aracı olarak işlevselliğini kısıtlamaktadır. Bu bağlamda Sevik, Türkçenin modern kavramlar üretme kapasitesini geliştirmek için kelime hazinesinin bilinçli bir şekilde genişletilmesi gerektiğini savunur (1949, s. 40).

Türkçenin tarihsel süreçte farklı dillerle kurduğu etkileşim, dilin özgün yapısını koruma gücü ile adaptasyon kapasitesi arasındaki dengeyi gözler önüne sermektedir. Özellikle İslamiyet'in kabulü sonrasında Arapça ve Farsçanın etkisi, Türkçenin kelime hazinesi ve sentaktik yapısında önemli dönüşümlere yol açmıştır. Ancak İsmail Habib Sevik, bu sürecin bir asimilasyon değil aksine, Türkçenin kendi dilsel yapısını muhafaza ederek gerçekleşen bilinçli bir uyarılma süreci olduğunu savunur. Sevik'e göre Arapça ve Farsçadan alınan unsurlar doğrudan benimsenmemiş, bilakis Türkçenin fonetik yapısı, estetik normları ve sentaktik kuralları doğrultusunda yeniden şekillendirilmiştir. Bu durum, Türkçenin sadece dış etkileri pasif bir şekilde kabul eden bir dil olmadığını, aksine aldığı unsurları kendi özgün sistemine uyarlayan dinamik bir yapı sergilediğini

göstermektedir. Bu dönüşüm sürecinin en çarpıcı örneklerinden biri, aruz vezninin Türk edebiyatına girişidir. Sevük, aruz vezninin başlangıçta Türkçenin doğal ses düzeniyle tam anlamıyla örtüşmediğini, ancak zamanla dilin ritmik ve estetik gerekliliklerine uygun bir biçimde yeniden yapılandırıldığını belirtir. Türkçenin doğasına aykırı olduğu düşünülen bu vezin, zamanla Türkçeye özgü bir forma bürünmüş ve “Türk aruzu” olarak bilinen yeni bir üslubun doğmasına zemin hazırlamıştır. Sevük bu süreci, Türkçenin yalnızca biçimsel bir uyum sağlamakla kalmayıp aynı zamanda aldığı unsurları dönüştürerek kendi normlarına uygun hâle getirme yeteneğini ortaya koyan önemli bir örnek olarak değerlendirir (1949, s. 18).

Dil Devrimi, Sevük’ün perspektifinde, Türk milletinin ulusal kimliğini yeniden inşa etme sürecinin temel taşlarından biri olarak değerlendirilir. Bu bağlamda harf inkılâbı, kültürel ve toplumsal dönüşümün başlangıç noktası kabul edilirken, dil devrimi daha kapsamlı bir yeniden yapılanma sürecini ifade eder. Sevük, dil devriminin amacını şu şekilde tanımlamaktadır: “*Türkçe’yi medenî dillerin bütün mefhumlarını ifade edecek bir kemale çıkarmak, işte hepimizin birleştığımız ve birleşmemiz lâzım gelen büyük hedef budur ve bu ideal hedefe varmak: İşte asıl dil inkılâbı buna denir*” (Sevük, 1949, s. 30). Sevük’ün bu ifadeleri, Türkçenin modern uygarlıklarla entelektüel ve kavramsal düzeyde eş değer bir dil hâline gelmesi gerektiği düşüncesini açıkça ortaya koymaktadır. “Kemale çıkarmak” ifadesi, dilin yalnızca biçimsel sadeleştirilmesiyle sınırlı kalmayıp bilimsel, felsefî ve sanatsal düşünceleri ifade edebilecek bir derinliğe ve kapasiteye ulaşmasını da kapsamaktadır. Bu yaklaşım, dilin bir toplumun entelektüel birikimini, medeniyet vizyonunu ve düşünce dünyasını şekillendiren temel bir unsur olduğu düşüncesini yansıtmaktadır. Sevük’ün “hepimizin birleştığımız ve birleşmemiz lâzım gelen büyük hedef” ifadesi, dil devriminin bireysel çabalarla değil, toplumun tüm kesimlerinin ortak katkılarıyla gerçekleştirilebileceğini vurgular. Son olarak “ideal hedef” ve “asıl dil inkılâbı” kavramları ise Türkçenin modern dünya kavramlarını ifade etme yeteneğini geliştirmeyi, terminolojik eksiklikleri gidermeyi ve bilimsel, kültürel alanlarda derinleşmeyi göstermektedir.

Sevük, dil devrimine bağlı olarak yürütülen sadeleşme sürecini, toplumsal uyumun ve kültürel bütünlüğün sağlanması adına önemli bir fırsat olarak değerlendirir. Ona göre, Türkçenin sadeleşmesi, bağımsızlık mücadelesinde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu bağlamda gerçekleştirilen reformlar, Türkçeyi yabancı dillerin etkilerinden arındırmayı ve dilin doğal yapısına uygun bir kimlik kazandırmayı amaçlamıştır. Özellikle Türkçenin fonetik yapısına aykırı düşen “imale” gibi uygulamaların terk edilmesi, yalnızca dilin estetik değerini artırmakla kalmamış aynı zamanda yazılı ve sözlü anlatımda özgün bir ifade biçiminin geliştirilmesine olanak sağlamıştır. Bu süreç, Türk edebiyatında daha etkili ve akıcı bir dil kullanımının önünü açmıştır (1949, s. 21-23).

Sevük, sadeleşme sürecinin en temel kazanımını, yazı dilinde hâkimiyet kurmuş ve “ecnebi terkipler” olarak tanımlanan yabancı gramer kurallarının terk edilmesi olarak değerlendirmektedir. Ona göre bu değişim, yalnızca Türkçenin doğal yapısını muhafaza etmekle kalmamış aynı zamanda dilin ifade gücünü artırarak onun işlevselliğini ve erişilebilirliğini güçlendirmiştir. Böylece, dilin kimlik inşasındaki rolü pekişmiş ve Türkçe, tarihsel sürekliliğini daha sağlam bir zeminde sürdürebilecek bir niteliğe kavuşmuştur. Özellikle Arapça ve Farsça kökenli dilbilgisi kurallarının yazı dilinden çıkarılması, Türkçenin yüzyıllar boyunca taşıdığı yapısal ve kavramsal yüklerden kurtulması bakımından kritik bir eşik teşkil etmiştir. Sevük, bu dönüşümü metaforik bir anlatımla “koltuk değnekleriyle yürümek” biçiminde tasvir etmiş; yabancı dil kurallarının ortadan kalkmasının, onların desteklediği yabancı kökenli sözcüklerin de yazı dilinden kendiliğinden çekilmesine

yol açtığını ileri sürmüştür. Sevik'ün değerlendirmesine göre sadeleşme hareketi iki temel sonucu beraberinde getirmiştir. İlk olarak, Arapça ve Farsça gramer yapıları ile sözcüklerine duyulan bağımlılık sona ermiş, bu durum Türkçenin iç dinamiklerine uygun bir gelişim çizgisi oluşturmuştur. İkinci olarak, halkın anlamakta güçlük çektiği ve yazı dilinde binlerce yabancı kökenli sözcük, doğal bir süreç içinde kullanımdan çıkmış ve böylece yazı dili ile konuşma dili arasındaki mesafe azalmıştır. Bu süreç, Türkçenin daha yalın, anlaşılır ve işlevsel bir yapıya evrilmesine olanak sağlamıştır (Sevik, 1949, s. 16-17).

Türkçede Çıkmaz Sokaklar: Fesahatçilik ve Tasfiyecilik

Türkçenin tarihsel gelişimi, farklı medeniyetlerle kurduğu yoğun etkileşimler çerçevesinde biçimlenmiş ve bu süreçte çeşitli dillerden kelime ve gramer unsurlarını bünyesine dâhil ederek zenginleşmiştir. Ancak, 20. yüzyılın başlarından itibaren dilin sadeleştirilmesi, ulusal kimlik inşasıyla uyumlu bir biçimde yeniden yapılandırılması ve Türkçenin kendi özgün dinamikleri doğrultusunda geliştirilmesi gerekliliği, dil politikaları ekseninde yürütülen tartışmaların merkezine yerleşmiştir. Bu doğrultuda ortaya çıkan reform girişimleri, Türkçenin tarihsel sürekliliği, kültürel taşıyıcılığı ve toplumsal işlevselliği gibi temel meseleleri içeren bir dönüşüm sürecini tetiklemiştir. Bu bağlamda fesahatçilik ve tasfiyecilik, dilin tarihsel ve kültürel boyutları açısından birbirine karşıt iki yaklaşım olarak öne çıkmıştır.

İsmail Habib Sevik, Türkçenin modernleşme sürecinde ortaya çıkan tasfiyecilik ve fesahatçilik yaklaşımlarına eleştirel bir perspektiften yaklaşarak dil reformuna dair özgün değerlendirmelerde bulunmuştur. Sevik'e göre, tasfiyecilik Türkçeyi yabancı unsurlardan arındırma çabasını temel alan bir dil politikasıdır. Ancak bu yaklaşım, dillerin tarihsel ve kültürel etkileşimle gelişen dinamik yapısını göz ardı etmektedir. Zira diller, belirli bir milletin sınırları içerisinde durağan bir biçimde varlık gösteren sistemler olmayıp tarih boyunca farklı kültürel unsurların karşılaşması sonucu biçimlenen ve dönüşen yapılar olarak varlıklarını sürdürmektedir. Sevik, Türkçenin tarihsel süreç içerisinde Arapça ve Farsça başta olmak üzere pek çok yabancı dilden sözcükler olarak ifade gücünü artırdığını ve kültürel zenginliğini pekiştirdiğini vurgular. Ona göre, bu süreç dilin yozlaşmasına neden olmak bir yana aksine Türkçenin kavramsal ve anlatımsal kapasitesini genişleten bir olgu olarak değerlendirilmelidir. Tasfiyeci anlayışın bu doğal etkileşim sürecini kesintiye uğratarak Türkçeyi tarihsel bağlamından kopardığını belirten Sevik, böyle bir yönelimin dilin durağanlaşmasına ve ifade olanaklarının daralmasına yol açtığını savunur. Dolayısıyla, dildeki yabancı unsurları mutlak surette dışlamaya yönelik bir yaklaşım, dilin doğal gelişimine aykırı olduğu gibi Türkçenin entelektüel birikimini de olumsuz yönde etkileme riski taşımaktadır.

Öte yandan, Sevik fesahatçilik anlayışını da eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirir. Fesahatçilik, dilin kurallarını ve estetik boyutunu öncelikle halk arasında yaygın biçimde kullanılan bazı ifadeleri "yanlış" olarak nitelendiren bir yaklaşımdır. Sevik, bu anlayışın dilin toplumsal yönünü yeterince kavraymadığını ve halkın gündelik dil pratiklerini dışladığını belirtir. Ona göre halkın doğal kullanım pratiği, dilin statik bir yapıdan ziyade sürekli gelişen ve dönüşen bir sistem olduğunu kanıtlamaktadır. Bu bağlamda halkın dil kullanımına yönelik katı normatif müdahaleler, dilin organik gelişimini sekteye uğratabilir ve dil ile toplum arasındaki doğal bağı zayıflatabilir. Sevik'ün dil anlayışı, Türkçeyi durağan bir yapı olarak görmek yerine, onu sürekli evrilen ve dönüşen bir sistem olarak ele almaktadır. Ona göre, bir dilin değişimi yalnızca dış kültürel etkilerle değil aynı zamanda halkın günlük kullanım pratikleriyle şekillenmektedir. Bu çerçevede, yabancı dillerden Türkçeye geçen sözcüklerin ses ve anlam bakımından uyarlanması, dilin doğal

uyum mekanizmasının bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Sevik hem tasfiyeciliğin hem de fesahatçiliğin, dilin tarihsel gelişim sürecini kesintiye uğratma ve Türkçenin doğal gelişimini sınırlama potansiyeline sahip olduğunu ileri sürmektedir (Sevik, 1949, s. 44-71).

Dil Reformlarının Estetik, Tarihsel ve Toplumsal Paradoksları

Osmanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine geçiş, yalnızca bir alfabe değişimi değil aynı zamanda dilin doğal yapısına dönüşünü sağlayan köklü bir dönüşüm sürecidir. Osmanlı Türkçesi, Arapça ve Farsçadan alınan sözdizimsel ve biçimsel unsurlar nedeniyle Türkçenin eklemeli yapısıyla uyumsuz hâle gelmiş, bu durum yazı dili ile konuşma dili arasındaki mesafenin giderek açılmasına neden olmuştur. Osmanlıca, halkın gündelik kullanımına yabancı, yapay bir dil olarak değerlendirilmiş ve bu yönüyle Türkçenin doğal gelişimini sekteye uğratmıştır. Buna karşılık, Türkiye Türkçesi yazı dilini konuşma diline yaklaştırarak bu yapaylığı ortadan kaldırmış ve Türkçenin kendi dil bilgisi kurallarına uygun, doğal gelişim çizgisine sahip bir sistem oluşturmuştur (Ergin, 2009, s. 25). Bu dönüşüm sürecinde en kritik aşamalardan biri Harf İnkılabı olmuştur. 1928 yılında, Bolu milletvekili ve Dil Encümeni üyesi Falih Rıfkı Atay, yeni Türk alfabesi projesini İstanbul'daki Dolmabahçe Sarayı'nda Atatürk'e sunmuştur (şimşir, 2008, s. 96). Bu sürecin sonucunda, Cumhuriyet'in beşinci yılında Atatürk başkanlığında oluşturulan alfabe komisyonunun hazırladığı Latin harfleri temelli yazı sistemi, resmî Türk alfabesi olarak ilan edilmiştir (şirin User, 2006, s. 124). Ancak bu süreç yalnızca harflerle sınırlı kalmamış, Türkçenin söz varlığı da köklü bir değişime uğramıştır. Dil Devrimi sonrasında Türkçeye binlerce yeni kelime kazandırılmış, Osmanlıcadan kalan Arapça ve Farsça sözcüklere Türkçe karşılıklar bulunarak dilin daha sade ve işlek bir yapıya kavuşması sağlanmıştır. Böylece Harf İnkılabı ile başlatılan dönüşüm, dilin yalnızca yazılı formunu değil kelime dağarcığını da kapsayan kapsamlı bir yenilenme sürecine dönüşmüştür (Aksan, 2005, s. 95).

Sevik'e göre Harf İnkılabı'nın temel amacı, okuryazarlık oranını artırmak ve halkın eğitime erişimini kolaylaştırarak toplumsal ilerlemeyi teşvik etmektir. Bu bağlamda belirli kazanımlar elde edilmiş olsa da Sevik, bu sürecin kültürel ve estetik açıdan ciddi kayıplara yol açtığını ileri sürer. Yeni alfabenin, halkın konuşma diliyle uyum sağlama amacını taşıdığı savunulsa da, bu süreçte yazılı kültürün tarihsel zenginliği göz ardı edilmiştir. Geleneksel yazılı kültürde birikmiş olan estetik değerler, yeni alfabenin uygulanmasıyla birlikte zayıflamış; kültürel süreklilikte derin kopuşlar meydana gelmiştir. Bu kopuş, dilin tarihsel birikiminin gelecek kuşaklara aktarımını zorlaştırmış ve entelektüel mirasta boşluklar yaratmıştır. Dil reformlarının paradokslarından bir diğeri, yazım kurallarındaki tutarsızlıklar bağlamında ortaya çıkmaktadır. Reformların temel hedefi, dili sadeleştirerek iletişimi daha anlaşılır hâle getirmektir. Ancak Sevik, bu hedefin uygulamada kendiyle çelişen sonuçlar doğurduğunu ileri sürer. Harflerin ve kelimelerin farklı bağlamlarda değişkenlik göstermesi, dilin işlevselliğini zayıflatmış ve dilsel bütünlüğü bozmuştur. Bu durum, dilin toplumsal birleştirici rolünü sekteye uğratmış, bireyler arasındaki iletişimde çeşitli aksaklıklara neden olmuştur. Reformların dili daha anlaşılır kılma iddiasına rağmen dilin karmaşık ve tutarsız bir yapıya bürünmesi, reformların temelinde yatan hedef ile uygulamada ortaya çıkan sonuçlar arasındaki uyumsuzluğ gözler önüne sermektedir. Dil reformlarının çelişkili doğası, sadeleşme hareketinde de kendini göstermektedir. Başlangıçta sadeleşme, halkın anlamakta güçlük çektiği karmaşık dil yapısını basitleştirme ve daha anlaşılır kılma amacı taşıymaktaydı. Nitekim 1924 tarihli Köy Kanunu, sadeleşmiş dilin işlevsel kullanımına yönelik başarılı bir örnek olarak değerlendirilebilir. Ancak Sevik'e göre, sadeleşme hareketi zamanla doğallıktan uzaklaşarak yapay bir

dil yaratma çabasına dönüşmüştür. Bu süreçte oluşturulan dil, halkın günlük kullanım pratikleriyle örtüşmediği için toplum tarafından benimsenmemiş; böylece reformlar, halk ile devlet arasındaki dilsel uyumu zayıflatmıştır. Sevük, dilin toplumsal kabulünü göz ardı eden bu tür müdahalelerin, dilin doğal gelişimine zarar verdiğini ileri sürmektedir. Dil reformlarının ideolojik boyutu, bu paradoksun temelini oluşturmaktadır. Modernleşme ve ulus inşası hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilen reformlar, dili yalnızca pratik bir iletişim aracı olarak değil aynı zamanda ulusal kimliğin yeniden inşasında bir araç olarak ele almıştır. Ancak Sevük'e göre, bu süreçte dilin kültürel ve estetik birikimi göz ardı edilmiş, dolayısıyla reformlar tarihsel sürekliliği kesintiye uğratmıştır. Oysa dil, yalnızca bir iletişim sistemi olmanın ötesinde bir toplumun hafızasını, kültürel kimliğini ve estetik değerlerini taşıyan bir yapıdır. Bu bağlamda Sevük, dil reformlarının modernleşme ile kültürel köklerden kopuş arasında bir gerilim yarattığını ve reformların tarihsel hafızadan uzaklaşmaya neden olan bir dönüşüm doğurduğunu ileri sürmektedir (Sevük, 1949, s. 74-114).

Sevük, dil reformlarının temel hedeflerine karşı çıkmamakla birlikte reformların yöntemini eleştirmektedir. Ona göre, dil reformları halkın günlük dil kullanımı ve tarihsel süreklilik göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmelidir. Reformlar, dili toplumsal birleştirici bir araç hâline getirmeli ve kültürel derinliği korumalıdır. Aksi takdirde dil reformları toplumsal kopukluklara ve kültürel erozyona yol açarak amaçladığı birleştirici ve işlevsel rolün aksine bir etki yaratır. Dil reformlarının başarısı, dilin doğal gelişim dinamikleriyle uyumlu olmasına bağlıdır. Toplumsal gerçeklikten kopuk ideolojik hedefler doğrultusunda şekillenen reformlar, amaç ve sonuçlar arasındaki çelişkileri derinleştirerek dilin doğallığını ve işlevselliğini zayıflatmaktadır.

Sonuç

İsmail Habib Sevük ve Ağâh Sırrı Levend, Türkçenin bir ulusun kültürel ve entelektüel varlığını biçimlendiren temel unsurlardan biri olduğu fikrinde birleşmektedir. Her iki düşünür de dili yalnızca bir iletişim aracı olarak görmenin ötesinde onu ulusal kimliğin inşasında ve korunmasında önemli bir unsur olarak kabul etmişlerdir. Bununla birlikte Sevük ve Levend'in dilin tanımı, toplumsal rolü ve reform hedefleri konularındaki yaklaşımları farklı epistemolojik ve metodolojik temellere dayanmaktadır. Özellikle Türkçenin sadeleştirilmesi ve modernleştirilmesi süreçlerinde, Sevük daha çok edebî bir perspektif üzerinden dilin işlevselliğini ve estetik değerini vurgularken Levend bilimsel bir yaklaşımı benimseyerek dilin tarihsel gelişimi ve yapısal özellikleri üzerinde durmuştur. Bu iki farklı perspektif, dil reformu tartışmalarına farklı çözüm önerileri getirmiş ve Türkçenin çağdaşlaşma sürecine dair zengin bir entelektüel çerçeve sunmuştur.

İsmail Habib Sevük ve Ağâh Sırrı Levend, Türkçenin sadeleşmesi ve modernleşmesi konusunda ortak bir hedefi paylaşıyorlar da, bu sürecin niteliği ve uygulamasına yönelik farklı bakış açıları sunmuşlardır. Sevük, dili bir milletin tarihsel hafızasını ve kültürel mirasını taşıyan temel bir yapı taşı olarak görmüştür. Ona göre dil, ulusal kimliğin oluşumu ve modernleşmesi için en güçlü araçlardan biridir. Dilin sadeleşmesi, halk ile aydınlar arasındaki iletişim kopukluğunu giderecek, dolayısıyla dilin birleştirici işlevini güçlendirecektir. Sevük, reformların hızlı, pratik ve toplumsal kabul görmeye uygun şekilde gerçekleştirilmesini savunmuştur. Halkın günlük dilini esas alan sadeleşme, Türkçeyi bilim, sanat ve felsefe gibi alanlarda da zenginleştirerek evrensel bir dil hâline getirmelidir. Buna karşılık, Ağâh Sırrı Levend, dili bir iletişim aracından öte bir milletin tarihsel kimliğini, kültürel sürekliliğini ve estetik değerlerini yansıtan organik bir yapı olarak ele almıştır. Levend'e göre, sadeleşme tek başına yeterli olmayıp dilin yabancı unsurlardan arındırılması ve tarihsel köklerine dönmesi gereklidir. Bu arınma süreci, dilin tarihsel sürekliliğini ve estetik yapısını

yeniden kazandırmayı amaçlamaktadır. Levend, reformların yavaş, dikkatli ve toplum bilinciyle uyumlu bir şekilde yürütülmesi gerektiğini savunmuş, dilin modernleşmesinde estetik bütünlüğün ve tarihsel derinliğin korunmasını esas almıştır.

Sevük dil devrimini, Batı ile entegrasyonu ve ulusal bağımsızlığı güçlendirmeye yönelik pragmatik bir araç olarak değerlendirmiştir. Ona göre harf inkılabı ve sadeleşme gibi reformlar, Türkçeyi işlevsel ve erişilebilir bir iletişim aracı hâline getirmelidir. Dilin halk tarafından benimsenmesini sağlayacak sadeleştirme, toplumsal uyum ve ulusal kalkınmanın da bir anahtarıdır. Sevük'ün bu yaklaşımı, dilin evrensel düzeyde bilim, sanat ve felsefe gibi alanlarda kullanılabilir hâle gelmesini amaçlar. Levend ise dil devrimini yalnızca modernleşme bağlamında bir yenilik olarak değil kültürel bir restorasyon süreci olarak ele almıştır. Ona göre dilde yapılacak reformlar, Türkçenin tarihsel ve estetik yapısını zedelememeli; aksine, bu unsurları güçlendirerek dilin köklü kimliğini yeniden inşa etmelidir. Levend, reformların hızla uygulanmasının, dilin doğal dönüşüm sürecine zarar verebileceği uyarısında bulunur ve reformların dikkatli, bilinçli ve toplumun kültürel bilinciyle uyumlu şekilde yürütülmesi gerektiğini savunmuştur.

Bu bağlamda, Sevük ve Levend'in dil reformlarına yönelik çözüm önerileri, pragmatizm ve idealizmin temsilcileri olarak öne çıkar. Sevük'ün toplumsal işlevsellik ve fayda odaklı yaklaşımı, dilin günlük yaşamda etkili bir iletişim aracı olarak modernleşmesini sağlarken Levend'in estetik ve tarihsel duyarlılığı, dilin kültürel mirasının korunarak geleceğe taşınmasını hedeflemektedir. Bu iki yaklaşım, dil reformlarının başarıya ulaşması için bir denge kurmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Nitekim Sevük'ün pragmatik önerileriyle Levend'in estetik ve kültürel idealleri bir araya geldiğinde, dil reformları yalnızca dilin işlevsel yapısını dönüştürmekle kalmaz aynı zamanda ulusun tarihsel sürekliliği ve kültürel kimliği üzerinde de derin etkiler yaratır.

Sevük'ün yaklaşımında dilin gelişimi, halkın günlük yaşamı, kültürü ve değerleriyle iç içe geçmiş, doğal bir ritimle gelişen bir süreç olarak tanımlanabilirken Levend dilin gelişimini bilinçli, yönlendirici ve devrimci bir dönüşüm olarak görmüştür. Sevük ve Levend'in düşünceleri, Türkçenin modernleşme sürecine dair önemli bir yol haritası sunmaktadır. Bu yol haritası, dilin toplumsal işlevini korurken aynı zamanda kültürel mirasını ve entelektüel değerini de geleceğe taşımayı amaçlayan bir yönelim ortaya koymaktadır.

Extended Abstract

The Turkish language reform during the Republic period played a critical role in constructing national identity through simplification and modernization. İsmail Habib Sevük and Ağâh Sırrı Levend emerged as two prominent figures shaping the theoretical framework of this reform. While both thinkers regarded language as a key element of cultural and intellectual identity, their perspectives on its function, goals, and methods of reform reflect significant differences. This study examines their views, highlighting the interplay of pragmatism and idealism in language reform, and offers insights into how Turkish can address both national and global needs.

Sevük approached language as a living entity that carries a nation's historical memory and cultural heritage. He emphasized its role as a unifying tool that bridges the gap between the spoken language of the public and the formal language of intellectuals. To Sevük, the simplification of Turkish was essential for fostering social harmony and national unity. His approach prioritized rapid, practical reforms that were socially acceptable and aligned with the natural evolution of language. Sevük believed in enriching Turkish with terminology to make it functional in fields such

as science, art, and philosophy. His focus was on accessibility, ensuring that language reforms resonated with the broader population.

In contrast, Levend viewed language as a cultural organism that embodies a nation's historical depth, aesthetic sensibility, and cultural continuity. He argued that simplification alone was insufficient; Turkish needed to be purified of foreign elements and aligned with its historical roots. Levend advocated for a deliberate and systematic reform process, ensuring that aesthetic and historical integrity remained intact. According to him, rapid changes risked disrupting the natural progression of the language. Levend's approach emphasized cultural restoration over functionality, viewing language as a medium for preserving national heritage and fostering intellectual development. The differing strategies of Sevük and Levend reflect two dimensions of modernization. Sevük's pragmatic approach aimed at making Turkish a universal tool for communication and integration with the West. He championed practical reforms, such as the alphabet change and simplification, to create a functional and accessible language. Meanwhile, Levend's idealistic perspective framed the language revolution as a means of cultural restoration. He viewed the reform as a process of reconnecting Turkish with its historical and aesthetic essence rather than merely a modernization effort. Sevük's and Levend's proposals illustrate a tension between pragmatism and idealism. Sevük's emphasis on social utility and rapid adoption contrasts with Levend's focus on preserving the unique identity and cultural depth of Turkish. Together, these approaches underscore the importance of balance in language reform. Combining Sevük's practical vision with Levend's sensitivity to aesthetics and history offers a pathway to modernize Turkish while preserving its cultural essence. This synthesis can transform Turkish into a language that reflects both the historical memory and intellectual aspirations of the nation.

The study also highlights the broader socio-political and cultural dynamics influencing their views. Sevük's natural evolution model aligns with a focus on democratizing language, making it accessible to larger segments of society. Conversely, Levend's radical and systematic reforms aim to elevate Turkish at an academic and intellectual level, ensuring its role as a vehicle for cultural and scholarly expression. These perspectives offer complementary strategies for addressing the dual goals of language reform: fostering national identity and meeting the demands of global communication.

In conclusion, the language reform approaches of Sevük and Levend provide valuable insights into the modernization and identity-building processes of Turkish. Sevük's pragmatic approach treats language as a dynamic and evolving entity, deeply rooted in everyday life and culture. Levend's idealistic approach envisions language reform as a deliberate effort to strengthen its historical and aesthetic foundations. By synthesizing these perspectives, Turkish can evolve into a language that not only serves as a tool for communication but also embodies the cultural and intellectual heritage of the nation. The views of Sevük and Levend offer a roadmap for ensuring that Turkish responds effectively to both national and global needs, preserving its identity while adapting to the demands of modernity.

Kaynakça

Aksan, D. (2005). *Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aynur, H. (2000). "Çok Yönlü ve Üretken Bir Cumhuriyet Aydını Ağâh Sırrı Levend: Hayatı ve Eserleri" *Journal of Turkish Studies*, C. 24, S.1, 17-63.

- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gezer, Z. (2001). İsmail Habip Sevik'ün Hayatı ve Eserleri, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Güven Çoban, M. (2018). Erken Cumhuriyet Dönemi Tercüme Söylemi ve Repertuvarlarının Kurulmasında Etkin Bir Eyleyen Olarak İsmail Habip Sevik'ün “Tercüme”ye Yaklaşımı, İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Karaduman, O. (2021). İsmail Habip Sevik'ün Türk Folkloruna Katkıları, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kutluk, İ. (1963). *Agâh Sırrı Levend, Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Kumsar, İ. A. (2013). “Agâh Sırrı Levend'in Edebiyat Tarihçiliğinde Teori ve Uygulama”. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.12, 91-110.
- Levend, A. S. (1960). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Levend, A. S. (1965a). *Ali Şir Nevaî: Hayatı, Sanatı ve Kişiliği 1*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Levend, A. S. (1965b). “Tarih Boyunca Türk Dili”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, S.13, 129-147.
- Levend, A. S. (1969). *Şemsettin Sami*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Levend, A. S. (1973). *Dil Üstüne*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Levend, A. S. (2021). *Divân Edebiyatı: Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ölmez, Z. (2000). “Agâh Sırrı Levend'in Dilci Yönü ve Dilimize Bakışı”. *Journal of Turkish Studies*, C. 24, S.2, 49-57.
- Özcan, N. (1999). İsmail Habip Sevik: Hayatı ve Edebiyat Tarihçiliği, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Polat, N. H. (2003). Agâh Sırrı Levend. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 27, s. 148-149). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sağlam, N. (2001). İsmail Habip Sevik. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Cilt 37, s.6-7). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sevik, İ. H. (1925). *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Sevik, İ. H. (1949). *Dil Davası*. Ankara: İnkilâp Kitapevi.
- Sevik, İ. H. (2013). *Tuna'dan Batı'ya*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Şirin User, H. (2006). *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Şimşir, B. N. (2008). *Türk Yazı Devrimi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu. 2. bs.
- Ulçugür, İ. (1982). *Agâh Sırrı Levend*. Ankara: TDK Yayınları.